

AZ OLVASÓ NÉPÉRT MOZGALOM I. ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSA

Nyíregyházán, a Bessenyei György Pedagógiai Főiskola helyiségeiben június 14—15-én rendezte meg a Hazafias Népfront és a Magyar Írók Szövetsége az Olvasó népért mozgalom I. országos tanácskozását, amelyen a Művelődésügyi Minisztérium és a tanácsok képviselői, írók, pedagógusok, könyvtárosok, könyvkiadók, könyvterjesztők, művelődési munkaközösségi kiküldöttek és a Hazafias Népfront számos vezetője és művelődési munkása vett részt. A tanácskozás házigazdái Szabolcs-Szatmár megye és Nyíregyháza város tanácsa, valamint a Pedagógiai Főiskola voltak.

A nagy jelentőségű művelődési eseményt *Dr. Tar Imre*, az MSZMP Szabolcs-Szatmár megyei bizottságának első titkára nyitotta meg. Köszöntötte *Bugár Jánosné*t, az MSZMP Központi Bizottságának tagját, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának alelnökét, *Darvas Józsefet*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának alelnökét, a Magyar Írók Szövetségének elnökét, *Dr. Simó Jenő* művelődésügyi miniszterhelyettest, *Rátki Andrást*, az MSZMP Központi Bizottság tudományos, közoktatási és kulturális osztályának munkatársát és a tanácskozás résztvevőit. Utalt arra, hogy a munkásmozgalom és a könyv kapcsolata kezdettől fogva szükségszerű és megbonthatatlan. Nem véletlen, hogy *Lenin* egy-egy ország fejlettségi színvonalának fokmérőjeként a könyvtárak állapotát és az olvasók számát vette tekintetbe. Itt azok vannak jelen — mondotta —, akiknek szívügye a nép műveltségének emelése. Ez az összejövétel közkinccsé teheti a mozgalom négy éve alatt szerzett tapasztalatokat, s ebből gazdagon meríthetnek pártmunkások, művelődési szakemberek, írók, pedagógusok, a kultúra minden terjesztője. A közös munkálkodás hozzásegíthet bennünket a könyvben található tudásanyag társadalmi méretű hasznosításához. Tettekre ösztönző, jó munkát kívánt a tanácskozásnak *Bessenyei György*, *Kölcsey Ferenc*, *Móricz Zsigmond*, *Krúdy Gyula* és *Váci Mihály* szűkebb pátriájában.

Dr. Tar Imre megnyitója után *Darvas József* mondotta el vitaindító előadását.

DARVAS JÓZSEF

A társadalmi erő öntevékenysége teheti népi művelődéssé a közművelődést

Az Írószövetség elnöke előadásának bevezetőjében utalt az Olvasó népért mozgalom céljaira és eddigi tapasztalataira, majd beszédét így folytatta:

— Meghirdetett alapelvünk volt, hogy ne egyszerűen csak az olvasók számának a növelésével törődünk, hanem az *olvasás színvonalának* emelésével, a minőséggel is, mert nemcsak az a fontos, hogy olvasnak az emberek, hanem az is, hogy mit olvasnak, hogyan olvasnak, milyen mélységben tudják a könyvben felhalmozott szellemi értéket önmaguk számára hasznosítani. Már akkor világosan úgy fogalmaztunk, hogy a mi mozgalmunk nemcsak a szépirodalom propagálására törekszik, hanem a szakirodalom, az újságolvasás, a folyóiratolvasás és az olvasási kultúra mindenfajta területének fejlesztésére is. Sőt, nem is egyszerűen csak az olvasással akarunk foglalkozni. Az olvasás egyik fő alkalmá annak, hogy mint egy mágnes magához vonzza a kulturális érdeklődés másfajta területeit. Ezért nem véletlenül került ajánlásaink közé például a „Röpülj páva” mozgalom — általában a közös éneklés támogatása —, valamint a szép magyar beszéd ápolása. Mert az olvasás nemcsak a betűt jelenti, hanem a kultúra fő sodrát és fő áramát is.

— Mi mozgalom vagyunk. Nem állami feladatokat akarunk ellátni, hanem feladataink középpontjába a szellem átalakítását, a közgondolkodás formálását, minél szélesebb értő közvélemény kialakítását állítjuk. De éppen a régebbi olvasómozgalmak tapasztalataiból kiindulva éreztük feladatunknak, hogy foglalkozzunk az olvasáskultúra alapjainak fejlesztésével.

— Az ajánlás 1. oldalán a következőt olvashatjuk: *Az Olvasó népért mozgalomnak éppen az a legfontosabb feladata, hogy hangot adjon a társadalmi igényeknek, és a megvalósításuk érdekében tevékenykedők e társadalmi igények állhatatos képviselőivel elősegítsék a helyes állami intézkedések megszületését, majd végrehajtásukra minél nagyobb társadalmi erőket állítsanak sorompóba.* Azt hiszem, hogy erről a célkitűzésről azért kell beszélni, és — ha úgy adódik — még vitatkozni is, mert vannak olyan vélemények, amelyek szerint az Olvasó népért mozgalom eddigi

munkájában a könnyebbik utat választotta. Úgy is szoktak fogalmazni, hogy túlságosan „intézmény-centrikus” lett, könyvtári problémákkal, a könyvkiadás, a könyvterjesztés kérdéseivel és az ifjúság olvasóvá nevelésének olyan feladataival is foglalkozott, amelyek az iskolai irodalomoktatás problémái. És ehhez még hozzáteszik, hogy az ott elért eredmények az Olvasó népért mozgalom, nélkül is megszülettek volna. Tegyük fel a kérdést így: igaz-e, hogy az Olvasó népért mozgalom olyasmibe is „beleütötte az orrát”, ami nem az ő dolga?

Az igazi könyvtár nevelő intézmény

— Miért is foglalkoztunk — mert valóban nagyon sokat foglalkoztunk — a könyvtári problémákkal? Azért, mert valljuk, hogy az olvasási kultúra alapintézményei a könyvtárak. Ebben a mozgalomban a mi legjobb szövetségeseink a könyvtárosok. Örülünk annak is, hogy az egyéni könyvvásárlásban valóban imponáló számokról adhatunk hírt. Tíz év alatt megkétszereződött az egyéni könyvvásárlás Magyarországon. Serkentünk kell a mozgalom hatóerejével, hogy ezek a számok tovább nőjenek, mert az igazi olvasó arra törekszik, hogy otthon valamelyes alapkönyvtára legyen. Tehát nem gazdasági érdekből örülünk annak, hogy minél több könyvet vásárolnak egyénileg.

— Amikor a mozgalmat meghirdettük, riasztó számot mondtunk: a parasztság egy főre eső könyvvásárlása évi 3 forint volt, ami egyenlő a semmivel. Ez a szám 1972-ben 14 forintra emelkedett. A tendencia jó, biztató, de óriási messzeségben van még a 100 forint körüli országos átlagtól. Itt is óriási fehér foltról van szó. A munkásształy a könyvvásárlás szempontjából valamivel jobban áll: öt esztendővel ezelőtt körülbelül 32 forint volt a munkásháztartásokban az egy főre jutó könyvvásárlási összeg. Ez lassabban is emelkedett: mostanáig 39 forintra nőtt. De még így is óriási a tartalék! Helyes tehát segíteni, ösztönözni az egyéni könyvvásárlást.

Mégis szeretném újlag aláhúzni, hogy a könyvkultúrában a könyvtár továbbra is alapintézmény marad, a könyvtár fontossága nem csökken, hanem évről évre nő. Mert a legkiválóbb egyéni könyvtár sem tudja helyettesíteni a közkönyvtár munkáját. Nemcsak a kötet számmal nem tud versenyezni, hanem azzal sem, ami a könyvtár lényege: az igazi könyvtár nemcsak bő választékú könyvkölcsönző hely, hanem olvasásra nevelő intézmény is, nem pedig olvasó-toborzó intézmény. Sohasem bízhatunk és nem is szeretnénk bízni a könyvtárosokat erre, mert az olvasó-toborzásból csak statisztikai számok jönnek ki, nem pedig olvasók.

— A könyvtár olvasásra nevelő hely; információs, tájékoztató bázis, a permanens önművelés segítő műhelye. És a jó könyvtár a különféle művelődési formák összefoglaló műhelye, éppen ezért bázisa is. Ezért merjük azt mondani, hogy a könyvtár továbbra is és egyre inkább az olvasási kultúra egyik alapbázisa marad. Könyvtárosaink jól tudják — jobban, mint én —, hogy a mi könyvtárhálózatunk nemzetközi vonatkozásban is kiállja az összehasonlítást. Külföldiek nagyon sokszor jönnek ide tanulmányozni a könyvtárügyet, mert van benne mit tanulmányozni. Nemcsak kiterjedtségében és szervezettségében, hanem módszereivel is rengeteg jó tapasztalatot tud adni a magyar könyvtárhálózat.

— A beiratkozott olvasók száma évről évre nő. 1965-höz képest mostanáig mintegy 47 százalékkal növekedett a beiratkozott olvasók száma. Ez is mutatja a könyvtárak kisugárzásának növekedését.

— A könyvek beszerzésére fordított összeg évről évre szintén nőtt „úgy általában”. Mert kiderült: csak úgy általában nőtt. És ennek eredménye az, hogy míg 1969-ben 1000 lélekre 2204 kölcsönözhető könyvtári egység (könyv, hanglez és egyéb) jutott, ez a szám 1972-re 4157-re emelkedett. Viszont volt egy év, 1968, amikor a könyvtári beszerzések összege országos összesítésben a mélypontra zuhant: 1968-ban 34,8 millió forint volt ez az összeg, az előző évek 40 millió forintjával szemben. Ez volt a decentralizálás esztendeje. A decentralizáció jó dolog — a kulturális életben mentünk el a legmesszebbre az összes területek között a decentralizálásban —, de csak akkor, ha párosul a fenntartók felelősségérzetével és szaktértelmével. 1968-ban nem találkozott össze a két tényező, ezért következhetett be az az eset, hogy ha valahonnan el lehetett venni pénzt, akkor mindenekelőtt a könyvtáraktól vették el. Így történetelt meg az említett óriási zuhanás. Utána — remélem, hogy ezt a könyvtárosok is bizonyítják — az Olvasó népért mozgalom kürtszavának megszólaltatása volt az egyik fontos eleme annak, hogy erre a jelenségre az illetékesek figyeltek. Komolyan vették a dolgot, és utána újra évről évre kezdett növekedni az állományvarapításra fordított összeg: 1970-ben már ismét 40 millió forint fölött költöttek, viszont 1970 után megint lassú csökkenés következett, a beszerzési összeg megint 40 millió forint alatt maradt. Napjainkban 38 millió forint körül vagyunk. Íme, ez megint példája annak, hogy a fejlett könyvtárügynek sok szempontból meg-

Darvas József előadását mondja, mellette balról Bugár Jánosné és dr. Tar Imre

— A 8800 könyvtárban működő könyvtárosok 60 százaléka társadalmi munkás. Közöttük nagyon sokan vannak olyanok, akik 200—300 forintos tiszteletdíjért végzik ezt a roppant felelősségteljes és nagyon szép munkát. Nem arról van szó, hogy minden könyvtárba főiskolai végzettségű könyvtárost kell tennünk, hanem arról, hogy a *könyvtárosnevelés színvonalát, a könyvtáros erkölcsi és anyagi megbecsülését* feltétlenül, mindenképpen növelnünk kell. Ezek aligha vitatható tények. S azt hiszem, hogy ezekről a kérdésekről az Olvasó népeért mozgalom sem hallgathat.

— Összegezve: úgy érezzük, mindenképpen eljött az ideje az *új könyvtári törvény* megalkotásának. Ahhoz, hogy ez megtörténjék, az Olvasó népeért mozgalom társadalmi tapasztalatait és társadalmi hangsúlyait kötelességünk odaadni.

Az ifjúság olvasóvá nevelése

— Amikor megindítottuk ezt a mozgalmat, kiemelt feladatnak jelöltük meg az ifjúság olvasóvá nevelését, mert a gyermekekből lesznek a jövődő felnőtt olvasók. Az olvasóvá nevelés az iskolában, sőt az óvodában kezdődik meg. Érthető tehát, hogy az ifjúság olvasóvá nevelésének problémáival nagyon komolyan igyekeztünk foglalkozni. A könyvtárakba beiratkozott olvasóknak körülbelül a fele iskolás gyerekek. Ehhez mindjárt hozzátennem: jó jel, hogy a 20—30 év közötti olvasók száma az utóbbi években növekszik. Az általános iskola elhagyása után azonban ezeknek az iskolás korukban olvasó gyermekeknek több mint a fele egyszerűen abbahagyja az olvasást. Miért történik ez így? A válaszok sokfélék lehetnek. Például: életformaváltás, szakmakeresés és -tanulás stb., de ezek az igaz válaszok önmagukban nem adnak magyarázatot az olvasók számának csökkenésére.

— Az alapbaj mégiscsak ott lehet, hogy *az iskolában nem szeretették meg a gyerekekkel úgy az olvasást* — nem az olvasás technikáját, hanem az olvasás örömeit —, ahogyan kellett volna. Sőt, sokszor még az olvasás technikáját sem tanulják meg úgy a gyerekek, ahogy kellene, főleg a tanyai iskolákban. Így azután fizikai fáradtság, kényelmetlenség számukra akár újságot, akár könyvet a kezükbe venni. Nem véletlen dolog tehát, hogy érdeklődve figyeltünk fel azokra a kísérletekre, amelyek a jászberényi tanítóképzőben folynak. Ott azokat a módszereket próbálják kidolgozni, hogyan lehetne iskolás korban a mostaninál könnyebben és jobban megtanítani a gyerekeket az olvasásra.

— Iskoláinkban az anyanyelvi kultúrára sem óraszámban, sem intenzitásban nem fordítunk annyit, amennyit kellene. És minél inkább előtérbe kerülnek a szakiskolák, annál inkább jelentkezik ez a gond, mert a szakiskolákban még kisebb az óraszám. A számunkra hallatlanul fontos — hiszen a jövő munkásosztályát adó — szakmunkásképző iskolákban pedig alig van irodalomtanítás, illetve irodalmi nevelés. *Ilku Pál* művelődésügyi miniszter a közelmúlt egyik tanácskozásán nagyon tanulságos számot közölt: Olaszországban, a FIAT-gyárban — amely olyan óriási

gyár, hogy saját szakmunkásképző intézményei vannak — a humán műveltségre fordított óraszám az összes óraszámnak a 40 százalékát adja. Ezzel szemben nálunk csak 9 százalékát! A kapitalisták nyilván nem a humán kultúra iránti nagyszívűségéből csinálják azt, amit csinálnak, hanem mert tudják, hogy *általános műveltség nélkül még jó szakmunkás sem lehet valaki*, illetve az általános műveltség adja az alapját annak, hogy a szakmai tudást is magas fokon tudja integrálni.

— Külön dicsérettel szeretném megemlíteni, hogy a Munkaügyi Minisztérium — amely a szakmunkásképző iskolák irányítója — felismervén ezt a problémát, az utóbbi időben rendkívül nagy erőfeszítéseket tett a helyzet megváltoztatására: például könyvtárak alapításával és szervezésével, illetve azoknak a foglalkozásoknak a megszervezésével, amelyek valamennyire pótolják ezt az elmaradást. Abban reménykedem, hogy a mostani, az oktatás felülvizsgálatáról szóló párthatározat után valamiféle változás történik: az tudniillik, hogy nem egyszerűen csak tananyagot fognak csökkenteni, hanem vele együtt a *nevelés hatékonysága* is növekedik. Tehát nem lexikális adatokat fognak a gyermekekbe sulykolni irodalomtanítás címén, hanem elsősorban az irodalom megszerettetésének új módszereit fogja kialakítani a tananyagcsökkentés. *Németh László* fogalmazott úgy — és igaza van —, hogy „*A jó iskola ma — előkészítis a könyvtárra, vagy a laboratóriumra.*”

Az olvasói ízlés fejlesztése

— Nagyon sok jót lehet mondani a könyvkiadásról, könyvterjesztésről is. A számok a könyvkiadás fejlődését bizonyítják: 1962-ben körülbelül három és félezer könyvet adtunk ki 45 és félmillió példányban. 1972-ben pedig már 6600 könyvet 63 millió példányban. Egy sereg jó kezdeményezése van könyvkiadásunknak: ilyenek például a mostani „Magyar remekírók”, a fiatalságnak szánt *Kozmosz-könyvek*, a „Képes földrajz” stb. vagy a külföldi irodalom példamutatóan jó válogatása.

— Néhány dologra azonban fel kell hívni a figyelmet! Például arra, hogy a könyvtárak számára feltétlenül szükséges *standard-könyvek alig-alig kaphatók*, az utánpótlásuk rendkívül vontatottan történik. Nagyon fontos könyveket néha oly kevés példányban adnak ki, amennyi még a könyvtáraknak sem elég. Ugyanakkor a könyvtári polcokon a nem feltétlenül szükséges könyvekből esetenként 100—150-es tételek is megjelennek. Az utóbbi időkben a krimik, a félponyvák száma — de csak a száma! — valamelyest csökkent, viszont emelkedett a példányszámuk.

— Mi azt a célt vállaltuk, hogy nemcsak az olvasók számát akarjuk növelni, hanem az olvasói ízlést is fejleszteni kívánjuk. Különböző szociológiai felmérések történtek arról, hogy miként is állunk ma az olvasói igényekkel, az ízléssel. Rétegenként különbözőképpen. Körülbelül a munkások olvasói ízlése közelíti meg legjobban az átlagos ízlésszintet. Az értelmiség ízlésszintje ennél magasabb, a parasztságé viszont lejjebb van. A romantikus irodalom háttérbe szorult, s egy kicsit háttérbe szorult a XX. századi realizmus is, bár ez még mindig erősen „tartja magát”. Viszont ezek helyébe irtózatosan nagy tömegben tódult be a félirodalom, a lektűr. Tudom, hogy az ízlésformálás nem elsősorban a könyvkiadás dolga, hanem a nevelésé. Csak adminisztratív intézkedésekkel — azzal, hogy bizonyos könyveket nem adunk ki — az ízlést nem tudjuk fejleszteni. Ebben a kritikának, az irodalomoktatásnak és különféle *nevelési tényezőknek van döntő szerepük*. Hozzáteszem: nem minden igényt kell feltétlenül kielégíteni, különösen nem maximálisan. Ez olyasmi, mintha valakit le akarnánk szoktatni a borivásról, és mégis eléje tennék egy pohár bort, csábítván őt az ivásra. Ismétlem tehát: a sok rendkívül dicsérendő dolog ellenére is a könyvkiadásban és a könyvterjesztésben vannak olyan kérdések, amelyekkel a mozgalomnak foglalkoznia kell.

A mozgalom sajátos feladatai és akciói

— Nem akarom végigvenni az összes területeket, az említetteket is csak szemléltető példaként hoztam fel, hogy alátámasszam: igazunk volt, amikor vállaltuk, hogy ilyen területek gondjaival és problémáival is foglalkozunk. *Az olvasói közvélemény mozgósításával* segíthetünk és segítünk is a különféle problémák megoldásában. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy figyelmünk középpontjában elsősorban ezeknek a problémáknak kell maradniuk — hanem éppen ellenkezőleg! Ennek a tanácskozásnak azt kell elérnie, hogy *fordulat történjék* az Olvasó népert mozgalomban. Olyanformán, hogy egyre inkább a sajátos mozgalmi feladatait állítsa előtérbe, egyre inkább ezekkel törődjék. Ilyenfajta kezdeményezéseink eddig is voltak.

— Sok olyan, jó akció indult, amely az Olvasó népert mozgalomhoz csatlakozó szervek akciója volt: a KISZ *Olvasó ifjúságért* mozgalma, a *Játék és vallomás* címmel szervezett játékos vetélkedője; támogattuk és támogatjuk a közművelődési ifjúsági klubok létrehozását; a szakszervezetek módszertani, szociológiai vizsgálatokhoz

A tanácskozás résztvevői (Hammel József felvételei)

adtak nagyon komoly segítséget, és munkájuk nyilván közrejátszott abban, hogy a könyvtárak munkásolvásóinak száma az utóbbi időben az átlagosnál jóval nagyobb tempóban nőtt; az MSZBT a *Kell a jó könyv* vetélkedőt bonyolította le; a Honvédelmi Minisztérium az *Olvasó katonáért* nevelőmozgalmát indította el és végzi jó eredményekkel; a Népművelési Intézet az irodalmi színpadokat állította az Olvasó népért mozgalom szolgálatába. Az ilyenfajta vállalkozásokat még tovább is lehetne sorolni. Például a rádió rengeteget segít a legkülönbébb műsoraival, vállalkozásaival; a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat a rendhagyó irodalmi órákat honosította meg, amelyeken írók találkoznak tanulókkal. (Ezt a nagyon jó módszert még több esetben, még szélesebb körben kéne alkalmazni.) Nagyon-nagyon dicséretes a *Szabad Föld* megmozdulása a tanyai kollégiumok könyvtári ellátásáért.

— Külön meg kell még említeni a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének az 500. évforduló méltó megünneplése érdekében velünk együtt elindított *500 év 500 iskolai könyvtár* mozgalmát. Ezzel a mozgalommal még sok ten-nivalónk van, ugyanis a sok könyv még nem könyvtár! Mindenekelőtt ki kell dolgozni az iskolai könyvtárak típusterveit, hogy akik segítik ezeket a könyvtárakat, valóban azt adják, ami már „könyvtár”. A könyvkiadásnak meg kell jelentetnie olyan könyveket is, amelyeknek benne kell lenniük az iskolai könyvtárban, de egyelőre nem kaphatók! Az „500 év — 500 iskolai könyvtár” vállalkozás nagyon fontos dolog, bár tudnunk kell azt is, hogy ez a társadalmi akció bármilyen szép is, az *alapproblémát* — azt tudniillik, hogy iskolai könyvtáraink hallatlanul elhanyagoltak! — *nem oldja meg*. Holott éppen most, amikor az irodalomra nevelésnek új formái kell hogy kibontakozzanak az iskolában, az iskolai könyvtárak szerepe meghatározódik.

— Kérjük, hogy a csatlakozott szervek dolgozzanak ki új és az eddigieknél még hatékonyabb terveket. Sőt, szeretnénk új szervek csatlakozását is kérni! Például a *mezőgazdasági termelősövetkezetek* szervei nem tartoznak egyelőre az Olvasó népért mozgalomhoz, holott ha valahol van végezni való munka, akkor a munkásosztály mellett a parasztság körében kell rengeteget dolgozni — és ebben a termelősövetkezetek sokat segíthetnek.

— Az említett szervek, intézmények akcióin kívül kibontakozott egy sereg olyan kezdeményezés is, amely kifejezetten az Olvasó népért mozgalom saját ösztönzésére született: Ilyen az *Üttörők az olvasásért*, *Az első könyv házhoz megy*, a megyei gyermekkönyv-hónapok megszervezése, a Szolnok megyeiek *Othont a könyvnek, othont a művelődésnek* mozgalma.

— Nagy jövőt jósolok az *olvasótáboroknak*. Ezekben hátrányos helyzetű munkás- és parasztgyerekeket gyűjtenek össze néhány hétre: a fiatal írók egy növekvő

csoportja a magyar irodalom legjobb hagyományait folytatva a táborokban együtt él, együtt játszik a gyerekekkel, és ami a legfontosabb, a könyv és az olvasás szeretetére vezeti őket. Az irodalomban az írás, a mű a legfontosabb dolog, de az igazi mű csak akkor születet, ha mögötte ott van a néppel való együttérzésnek egyfajta szelleme, amit ezek a fiatal írók képviselnek és megvalósítanak. Kérem a mozgalom minden részvevőjét, hogy ezt a fontos vállalkozást komolyan támogassa!

— Abban, hogy mozgalomunk sajátos, a szó jó értelmében vett mozgalmi feladatait sokkal jobban csinálja, mint eddig, most következhet be az igazi fordulat, amikor a *Hazafias Népfront az Írószövetségtől átveszi* az Olvasó népert mozgalmat. Nemcsak arról van szó, hogy az Írószövetség keretei közül „kinőt” már ez a mozgalom — ez igaz —, hanem mindenekelőtt azért javasoltuk a népfrontkongresszusnak a szervezeti változtatást, mert úgy éreztük, hogy a Hazafias Népfront tudja megadni azt a társadalmi bázist, azt a *társadalmi felhajtó erőt*, amely még jobba teheti a mozgalmat, és amely képes rá, hogy a nagyon jó, de sporadikusan, elszórtan jelentkező megmozdulásokat általánossá tegye az országban és új, termékeny formák kialakulását érje el.

A művelődés feladatai mind jobban előtérbe kerülnek

— Szocialista építőmunkánkban a gazdasági építés mellett mind jobban előtérbe kerülnek a kultúra feladatai. A lenini értelemben vett kulturális forradalom kibontakoztatásának egy újabb nagy lendületére van szükség. Már az MSZMP X. kongresszusa is nagyon komoly hangsúlyt tett erre, a Központi Bizottság múlt év novemberi állásfoglalása pedig még jobban megerősítette azzal, hogy kimondta: a közművelődést felül kell vizsgálni, s *új közművelődési koncepciót kell kialakítani*.

— A népművelésnél a közművelődés sokkal tágabb fogalom: egybefogja mindazokat a területeket, amelyeknek valamilyen módon közük van a kulturális eszközökhöz, a kultúra színvonalának emeléséhez. *Molnár Zoltán* megfogalmazása szerint a népművelésben — magában a szóban is — benne volt egyfajta narodnyik vonás, mégpedig a szónak abban az értelmében, hogy felülről lehajolunk a néphez és felülről segítünk neki. Ma nem felülről való lehajolásra van szükség, hanem a *népi energiák felszabadítására*, az önművelés erőforrásainak felszabadítására, a társadalmi aktivitásra! Közművelődésünk túlságosan is az intézményekre hagyatkozik. Nyilvánvalóan ezekre az intézményekre a jövőben is szükség van. Sőt, a párt- és egyéb határozatok minden bizonnyal kimondják majd ezeknek az intézményeknek a fejlesztését, meghatározzák távlataikat és a fejlesztéshez szükséges anyagi eszközöket is. De a *fő hangsúlyt éppen a társadalmisításra fogják helyezni*. A társadalmi erők, egyének, közösségek erejére vagy a spontán alakuló csoportok öntevékenységre van szükség, mert csak ez teheti igazán a hivatali vagy hivatalos művelődésből népi művelődéssé a közművelődést. Azt hiszem, az a tény, hogy az Olvasó népert mozgalom csatlakozott a Hazafias Népfronthoz, óriási esélyt adott az olvasómozgalomnak ahhoz, hogy a közművelődésnek ezt a lehetőségét váltsa majd valóra. Nagyon jól tudjuk, hogy a könyv nem egyetlen eszköze a művelődésnek, s soha nem is fogtuk fel így az Olvasó népert mozgalmat. *De a könyv — hisszük és valljuk — mégiscsak a legfőbb eszköze a művelődésnek*.

— Tavaly a nemzetközi könyvtáros konferencián, amely Budapesten ülésezett, a nyugati könyvtárosok aggódva beszéltek a könyv haláláról, ahogyan ők fogalmazták a Gutenberg-galaxis haláláról. És példákkal is alátámasztották, hogyan csökkent a nyugati kultúrákban a könyv szerepe. Mi viszont éppen ellenkező példákra tudunk hivatkozni: nőtt a televízió hatóköre, de nőtt az olvasás hatóköre is. A televízió nem pusztítja ki a könyvet! De azért arra, hogy az egyensúly, a *könyv művelődési primátusa megmaradjon*, még a mi körülményeink között is nagyon vigyázni kell.

— A szociológiai vizsgálatok szerint az elmúlt tíz évben nőtt ugyan az olvasók száma, az olvasásra fordított idő azonban körülbelül 40 százalékkal csökkent. A televízió, a rádió és a ma még nem is ismert tömegkommunikációs eszközök rengeteget adhatnak az emberi kulturálódásnak, de árthatnak is. A tömegkommunikációs információ-áradatban az integráló erőt csak a könyvvel való elmélyült találkozás adhatja, ezért hallatlanul fontos a könyv. Nyugaton a televíziós — hogy úgy mondjam — közművelődés mindig eszköze lehet és méginkább eszköze lesz a politikai manipulációnak. Mi viszont nem manipulált embereket, hanem *önálló ítéletet alkotó szocialista embereket* akarunk nevelni. Ilyen értelemben vett szocialista nemzeti kultúrát, ilyen kultúrán fölnevelődő embereket akarunk. Ehhez pedig nélkülözhetetlen a könyv hatásfokának növelése, ami — ki merem mondani — *nemzeti kérdés és társadalmi kérdés*, mint ahogy a közművelődés sem szűken vett kulturális ügy, hanem igen-igen fontos politikai kérdés is.

— A kapitalista világ a legmélyebb válságát éli. Nem gazdasági tekintetben, mert az anyagi javak bőségében a legfejlettebb kapitalista országok előttünk van-

nak és sokáig előttünk is lesznek. Az életforma éli válságát! Az élet, az emberi közösség perspektíváját nem tudja megteremteni, és a belső meghasonlások legtorzabb formái — mert azok is vannak — ebből a veszélyből erednek. Azt hiszem, ha jól élünk a lehetőségeinkkel, akkor a *szocialista rendszer tudja az ember számára megteremteni az igazi perspektívát, az értelmes emberi életet*. És annak is vannak már figyelmeztető jelei, hogy *nagyon kell ezzel törődni*. A mi fiatalságunk körében a távlatlanság veszélyének még nincsenek olyan tömeges jelei, mint Nyugaton, de figyelniünk kell arra, hogyan érzi magát fiatalságunk ebben a rendszerben, és merre keresi vagy szeretné megjelölni a perspektívát. Ezt pedig nemcsak az anyagi javak bősége, hanem az emberi önkifejlesztés, az önmegvalósítás távlata is adhatja, aminek nélkülözhetetlen eszköze a kultúra, nélkülözhetetlen eszköze a könyv.

A kulturális munkaközösségek szerepe

— Mi, akik elkezdtük és végeztük is az Olvasó népert mozgalom munkáját, úgy érezzük, hogy ez a négy év bebizonyította a mozgalom életképességét. Helyesnek bizonyult az a törekvés, hogy nem kampánynak fogjuk fel a mozgalmat, hanem évtizedekre szóló szívós, sokoldalú, sokfelé tájékozódó, aktivitásra nevelő munkának, amiben helye van még a rövidebb lejáratú vállalkozásoknak — ha tetszik: kampányoknak — is, csak éppen arra van szükség, hogy az utóbbiak is mindig *egy stratégiai cél szerves részei* legyenek.

— A Hazafias Népfront keretében lehetőség van arra, hogy a mozgalom eredményessége, hatása megsokszorozódjék. A Hazafias Népfront sokágú kulturális munkájában kiemelt fontossága van az Olvasó népert mozgalomnak, amely szinte *gerince és szervezője* lehet a népfrontmozgalom sokoldalú kulturális tevékenységének, mágnes, amely több formát is magához vonz. Éppen ezért rendkívül fontosnak tartjuk a Hazafias Népfront kulturális munkaközösségeinek a létrehozását ott, ahol ennek a feltételei megvannak. Mégpedig *nem bizottságokra*, hanem öntevékeny közösségek létrehozására gondolunk.

— Bár az Olvasó népert mozgalmat eddig sem tekintettük zárt, önmagában és önmagáért való, csak az olvasási kultúrát pártoló mozgalomnak, ezután még sokoldalúbban és még tudatosabban törekedjünk arra, hogy az egész közművelődési munka szerves része legyen, annak általános, a szocialista embert formáló céljait szolgálja! Az Olvasó népert mozgalom ezután is érezze feladatának, hogy foglalkozzék az olvasás, a közművelődés lehetőségeinek, feltételeinek sokoldalú vizsgálatával — ha kell, kritikai vizsgálatával —, javaslatok tételével, a segítséssel, tartson igényt a csatlakozott társadalmi szervek megnövekedett aktivitására, de ugyanakkor elsősorban a sajátos, *öntevékeny formák kimunkálására* tegye a hangsúlyt!

— Azt hiszem, hogy valóban *tisztességes, szép munkára, nemzetépítő munkára szövetkeztünk*. Az eddigi munkának vannak szép sikerei, de komoly kudarcai is: a nagyon sok tanulság alapján munkánkban új szakaszt kezdhetünk el. A mozgalmat elindítók nevében megköszönöm mindazok fáradozását, akik eddig is tevékenykedtek. Kérem őket, hogy maradjanak hívei, munkásai a mozgalomnak. Ugyanakkor a taborunkba hívunk mindenkit, akinek szívügye ez a hallatlanul fontos, népi, nemzeti, szocialista ügy — fejezte be beszédét *Darvas József*.

